

**TOWARZYSTWO PRZYRODNICZE „BOCIAN”
WILDLIFE SOCIETY „STORK”**

Organizacja Pożytku Publicznego
Członek Międzynarodowej Unii Ochrony Przyrody
Member of IUCN - The World Conservation Union

Warszawa, 11.09.2013 r.

**Departament Płatności Bezpośrednich
Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi
ul. Wawelska 30, 00-930 Warszawa**

W związku z przedłożeniem do konsultacji społecznych pierwszego projektu Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020, Towarzystwo Przyrodnicze „Bocian” przesyła uwagi do powyższego dokumentu:

1. Regionalizacja PROW 2014-2020

Za bardzo niebezpieczny uważamy pomysł regionalizacji Programu, który miałby polegać na dokonaniu podziału budżetu programu na pule przeznaczone dla poszczególnych województw i pozostawienie samorządom województw wyboru co do katalogu działań oraz ich wymiaru finansowego. Uważamy, że działanie „Program rolnośrodowiskowo-klimatyczny” powinien być działaniem horyzontalnym, realizowanym na terenie całego kraju, jak było to dotychczas! Regionalizacja programu będzie sprzyjała jego marginalizacji na rzecz innych działań, zwłaszcza na obszarach gdzie dominuje intensywne rolnictwo.

2. Działanie „Program rolnośrodowiskowo-klimatyczny”.

Konieczność rozszerzenia stosowania wariantu ptasiego poza sieć Natura 2000.

Zestaw gatunków w propozycji PROW 2014-2020 jest istotnie okrojony w stosunku do PROW 2007-2013 i zawiera jedynie gatunki naprawdę rzadkie i szybko ginące. Z tego względu ograniczenie PROW 2014-2020 jedynie do obszarów Natura 2000 jest nieuzasadnione i znacznie ogranicza oczekiwane efekty przyrodnicze tego programu. Przykładowo wykluczy możliwość realizacji wariantu ptasiego w Ostoi Kurpiowskiej (poza Naturą 2000), którą zasiedla jedna z największych populacji kulika wielkiego w Polsce (25-30 par, >10% populacji krajowej) oraz w miejscach występowania kraski (26 par w Polsce, z czego 24 gnieździ się poza obszarami Natura 2000), co podważa w ogóle sens tworzenia wariantu dedykowanego temu gatunkowi! Jest również niezrozumiałe dlaczego siedliska są traktowane inaczej niż ptaki - dla tych pierwszych pozostawiono przecież dopłaty poza siecią Natura2000. Wnoskujemy o dopuszczenie wdrażania wariantu Ptasiego poza siecią Natura2000. Nasz postulat jest zasadny zwłaszcza, że także inne pakiety (nie przyrodnicze) są wdrażane poza obszarami chronionymi. Idąc tokiem rozumowania twórców projektu, wdrażanie np. pakietu Ochrona gleb i wód powinniśmy ograniczyć jedynie do obszarów zagrożonych erozją.

**TOWARZYSTWO PRZYRODNICZE „BOCIAN”
WILDLIFE SOCIETY „STORK”**

Organizacja Pożytku Publicznego
Członek Międzynarodowej Unii Ochrony Przyrody
Member of IUCN - The World Conservation Union

Konieczność uczestnictwa eksperta-ornitologa we wdrażaniu Pakietu Ptasiego.

Brak aktualnej wiedzy o rozmieszczeniu stanowisk lęgowych kluczowych gatunków ptaków w granicach sieci Natura 2000, jak również zagrożenie jakie niesie ze sobą wdrażanie wariantu ptasiego bez sprawdzenia aktualnego składu gatunkowego zespołu ptaków w danej lokalizacji sprawiają, że uczestnictwo eksperta-ornitologa we wdrażaniu wariantu ptasiego jest absolutnie niezbędne. Wynika to z szeregu przyczyn:

1. Dla części obszarów Natura 2000 nie ma aktualnych Planów Zadań Ochronnych (PZO), istniejące Standardowe Formularze Danych są często błędne, nieaktualne (np. wyginął na tym obszarze przedmiot ochrony) i najczęściej zawierają szerokie przedziały szacunkowej liczebności gatunków.

2. Informacje zawarte w PZO są zbyt mało szczegółowe, by stanowić podstawy do wdrażania Pakietu Ptasiego ponieważ:

- Prace terenowe podczas przygotowywania PZO są na tyle mało szczegółowe (m.in. przez niedofinansowanie), że nie mogą wygenerować wiarygodnych danych odnośnie rozmieszczenia ptaków w granicach OSO.
- Metodyka liczenia ptaków w granicach OSO z definicji nie daje informacji o rozmieszczeniu wszystkich stanowisk, bo wiele gatunków jest liczonych na powierzchniach próbnych lub metodami wskaźnikowymi. Nie jest prowadzone kartowanie stanowisk ptaków w skali całego OSO.
- Nie wszystkie gatunki ptaków kluczowych są przedmiotem inwentaryzacji w ramach tworzenia PZO - więc z definicji PZO nie zawiera szczegółowych danych odnośnie tych gatunków.
- Dane zawarte w PZO są z definicji prawdziwe jedynie dla wąskiego przedziału czasowego - rozmieszczenie ptaków, szczególnie w ekosystemach tak dynamicznych jak doliny rzeczne, zmienia się znacznie między latami i dane zebrane w danym roku nie mogą być traktowane jako pewne w kolejnych latach przy optymalizacji zabiegów agrotechnicznych w skali poszczególnych działek ewidencyjnych.

3. Brak weryfikacji lokalnego składu gatunkowego ptaków przed wdrożeniem określonego sposobu użytkowania może być zagrożeniem dla wielu gatunków, ponieważ:

- Stosowanie nieodpowiedniego użytkowania w miejscu występowania rzadkich gatunków (np. zbyt wczesne koszenie w przypadku dubelta lub wodniczki, a także zbyt późne w przypadku czajki i kulika wielkiego) może prowadzić do całkowitej eksterminacji lokalnych stanowisk. Wdrażanie różnych sposobów użytkowania TUZ w najważniejszych ostojach ptasich w kraju, bez konieczności każdorazowego rozpoznania aktualnego składu zespołu jest absolutnie niedopuszczalne i może prowadzić do powstania szkody w środowisku.
- Proponowana procedura bez udziału eksperta nie jest dobrym rozwiązaniem w sytuacji gdy w danym miejscu występuje więcej niż jeden gatunek kluczowy - jaka wersja pakietu powinna być stosowana i kto o tym ma decydować jeśli nie przewiduje się wizyty eksperta-ornitologa w terenie?
- Brak rozpoznania rzeczywistego składu gatunkowego uniemożliwia wdrażanie programu w miejscach nowo powstałych stanowisk, lub wcześniej przeoczonych populacji rzadkich gatunków. Tym samym obniża to skuteczność przyrodniczą wariantu.

**TOWARZYSTWO PRZYRODNICZE „BOCIAN”
WILDLIFE SOCIETY „STORK”**

Organizacja Pożytku Publicznego
Członek Międzynarodowej Unii Ochrony Przyrody
Member of IUCN - The World Conservation Union

4. Brak ekspertyzy skutkować będzie niską skutecznością Programu ponieważ dopłaty będą masowo przyznawane do działek, na których w rzeczywistości nie ma ptaków.

5. Brak ekspertyz utrudnia stosowanie monitoringu i ocenę skuteczności całego Programu ponieważ nie są zbierane dane o stanie awifauny na początku stosowania Programu Rolnośrodowiskowo-klimatycznego.

6. Rezygnacja z udziału ekspertów jest tym mniej zrozumiała, że obecnie, po realizacji PROW 2007-2013, istnieje grupa wyszkolonych ekspertów, którzy skutecznie wdrażają Program, a jakość ich pracy nie budzi większych zastrzeżeń. Jakże zatem są powody by zrezygnować z ich dalszego udziału i całkowicie zmieniać procedury wdrażania PROW 2014-2020?

Konieczność podziału wariantu ptasiego na cztery podwarianty, różniące się sposobem użytkowania.

Niedopuszczalne i szkodliwe dla ptaków jest uwzględnienie kilku gatunków, o różnej biologii i fenologii, w jednym wspólnym wariantcie. Wdrożenie pakietu ptasiego w obecnej postaci może przynieść więcej szkody ptakom niż pożytku.

1. Miejsca występowania dubelta w żadnym razie nie mogą być koszone w tym samym terminie, co stanowiska występowania np. czajki czy rycyka. Dubelt przylatuje z zimowisk później, co skutkuje opóźnieniem sezonu lęgowego w stosunku do innych gatunków. Dlatego konieczne jest wyodrębnienie oddzielnego podwariantu dla dubelta z koszeniem rozpoczynającym się najwcześniej 30 czerwca i obowiązkowym drugim pokosem rozpoczynającym się od sierpnia. Przesunięcie terminu pokosu na 15 czerwca będzie skutkowało masowym niszczeniem lęgów tego gatunku i sama propozycja takiego rozwiązania jest podstawą do zgłoszenia zagrożenia szkodą w środowisku. Postulujemy zatem o rozdzielenie podwariantu dla dubelta i pozostałych siewek.

2. Wodniczka powinna być uwzględniona w oddzielnym podwariantcie, gdyż wymagania odnośnie użytkowania siedliska dla tego gatunku diametralnie różnią się od wszystkich innych wymienionych w Wariantcie 2.1. w obecnej wersji dokumentu ta kwestia nie jest sprecyzowana. Konieczne jest tu regionalne zróżnicowanie powierzchni corocznie koszonej, w terminie od 15 sierpnia, zgodnie z propozycją ekspertów: 95% Zachodniopomorskie i Pomorskie, 50% Podlaskie (Narwiański PN), 33% Lubelskie (Poleski PN), 20% Lubelskie (Chełmskie torfowiska), 15% Podlaskie (Dolina Biebrzy).

3. Nieuzasadnione jest włączanie kraski do wspólnego wariantu z innymi gatunkami - propozycja zawarta w projekcie jest bez wątpienia szkodliwa dla populacji tego skrajnie rzadkiego gatunku w Polsce i nie może być zrealizowana. Kraska wymaga wczesnego koszenia, które umożliwia jej polowanie na drobne bezkręgowce.

**TOWARZYSTWO PRZYRODNICZE „BOCIAN”
WILDLIFE SOCIETY „STORK”**

Organizacja Pożytku Publicznego
Członek Międzynarodowej Unii Ochrony Przyrody
Member of IUCN - The World Conservation Union

Dla właściwej realizacji wariantu ptasiego konieczny jest jego podział na cztery podwarianty (i cztery sposoby użytkowania), w zależności od gatunków kwalifikujących. Temat ten był już szerzej konsultowany w gronie ekspertów i powstała następująca propozycja podziału na cztery podwarianty, która jest naszym zdaniem optymalna:

Podwariant:		Czajkowy	Dubeltowy	Wodniczkowy	Kraskowy
Gatunki kwalifikujące		czajka, kszczyk, rycyk, krwawodziób, kulik wielki	dubelt	wodniczka	kraska
Użytkowanie	Kośne	Pierwszy pokos: 15.06–10.07 na 85% działki Drugi pokos: 15.08– 31.10 na 85% działki Co roku 15% powierzchni bez koszenia	Pierwszy pokos: 30.06–25.07 na 85% działki Drugi pokos: 15.08– 31.10 na 85% działki Co roku 15% powierzchni bez koszenia	Jeden pokos: 15.08–31.10 na następującej powierzchni działki: 95% Zachodniopomorskie i Pomorskie, 50% Podlaskie (Narwiański PN), 33% Lubelskie (Poleski PN), 20% Lubelskie (Chełmskie torfowiska) 15% Podlaskie (Dolina Biebrzy)	Pierwszy pokos: 15.05–15.06 na 40% działki. Drugi pokos: 15.07–31.10 na 85% działki. Co roku 15% powierzchni bez koszenia.
	Pastwiskowe	Obsada: do 0,5 DJP/ha do 10.07 oraz 0,5–2,0 DJP/ha po 10.07 każdego roku.			

Degresywność płatności rolnośrodowiskowo-klimatycznej

Postulujemy o zniesienie degeneracji płatności w przypadku pakietów „przyrodniczych” tj. ptasim i siedliskowym. Ograniczenie płatności jedynie do 20 ha użytków spowoduje, że skuteczna ochrona najbardziej zagrożonych gatunków ptaków jak i siedlisk przyrodniczych przestanie być możliwa na wielu obszarach chronionych, w tym w parkach narodowych i obszarach Natura 2000, gdzie działania ochronne (koszenie podmokłych łąk) jest prowadzone na dużych obszarach! Wprowadzenie degeneracji może skutkować jedynie „rozmnożeniem” fikcyjnych gospodarstw rolnych!

Pożytki pszczele

Apelujemy o wrócenie do koncepcji stworzenia wariantu o nazwie „pożytki pszczele”, którego celem jest zwiększenie liczebności owadów zapylających na polach oraz poprawa warunków użytkowych dla pszczół miodnych. Propozycja takiego wariantu była omawiana na kilku spotkaniach organizowanych przez ministerstwo, pojawiła się również w wersji Programu Rolnośrodowiskowo-klimatycznego prezentowanej przez ministerstwo w czerwcu 2013 r. Propozycja spotkała się również z dużym zainteresowaniem ze strony pszczelarzy. Z niewyjaśnionych dla nas przyczyn rezygnuje się z tej propozycji. Jakie są tego powody? Uważamy, że taki pakiet jest niezwykle potrzebny.

**TOWARZYSTWO PRZYRODNICZE „BOCIAN”
WILDLIFE SOCIETY „STORK”**

Organizacja Pożytku Publicznego
Członek Międzynarodowej Unii Ochrony Przyrody
Member of IUCN - The World Conservation Union

3. Działanie „Zalesianie i tworzenie terenu zalesieniowego”

Uważamy, że jednym z celów przekrojowych tego działania powinno być tworzenie oraz poprawa drożności korytarzy migracyjnych zwierząt, w tym gatunków rzadkich i zagrożonych (wilk, ryś, żubr, niedźwiedź brunatny). Proponujemy dodanie takiego zapisu. Przy ustaleniu kryteriów wyboru należy uwzględnić również preferencje zalesieniowe z uwagi na spełnienie przez zalesienia funkcji korytarzy migracyjnych zwierząt. Za wytyczne w tym zakresie może posłużyć opracowany na zlecenie Ministerstwa Środowiska projekt korytarzy ekologicznych łączących Europejską Sieć Ekologiczną Natura 2000 w Polsce (Jędrzejewski i in. 2005).

Podsumowując uważamy, że przedstawiony do konsultacji projekt PROW na lata 2014-2020 wymaga zmian. Wyrażamy swoje zainteresowanie dalszymi pracami nad ostatecznym kształtem dokumentu, który będzie kształtował nie tylko polskie rolnictwo i wieś, ale także krajobraz rolniczy, który jest ostoją wielu rzadkich gatunków roślin i zwierząt. Liczymy na to, że ministerstwo weźmie pod uwagę głos środowiska ekspertów, którzy mają praktyczną wiedzę i doświadczenie wynikające z zaangażowani we wdrażanie programów rolnośrodowiskowych.

Z poważaniem